

MTÜ LOOMUS

KALAD EESTI SEADUSTES

Ülevaade ja analüüs
Kalastamine kliimamuutuste kontekstis

SISUKORD

- 2 Sissejuhatus
  - 4 1. Kaladest kui tundevoimelistest olenditest
  - 6 2. Kalad Eesti seadustes
    - a. Loomakaitseseadus
    - b. Kalapüügiseadus
    - c. Vesiviljeluse veekaitsenõuded, sealhulgas vesiviljelusest lähtuva vee saasteainesisalduse piirväärtused ja suublasse juhtimise ning seire nõuded
    - d. Veeseadus
    - e. Looduskaitseseadus
  - 12 3. Kalastamine kliimamuutuste kontekstis
  - 14 4. Kuhu edasi?
  - 15 Allikad
-

SISSEJUHATUS

Kalad on kõige arvukamad ja mitmekesisemad loomad maailmas. Aasta 2023 maikuu seisuga on maailmas 35 100 erinevat liiki kalu. Seda on rohkem kui kõiki imetajaid, linde, roomajaid ja kahepaikseid kokku – kalad moodustavad 60% teadaolevatest selgroogsetest liikidest. See on kõnekas juba seetõttu, et 95% maailmamereest on ikka veel inimeste poolt uurimata. Läänemeres on umbes 100 liiki kalu, Eesti vetes umbes 40.

On mitmeid põhjusi, miks kalad inimestele võõraks jäävad. Kalu on peetud madalamal arenguastmel olevateks loomadeks, kes kujunesid välja juba muistsel ajal ning on hiljem jäänud laias laastus muutumatuks. Eesti keeles kasutatakse läbimõtlematult kala passiivsuse sünonüümina, näiteks on kasutusel väljendid nagu „tuim kui kala“, „tumm nagu kala“, „külm kui kala“, „kala mälu“.

Kalamehed on täheldanud, et kalad, kes korra on konksu tunda saanud, edaspidi väldivad konksu ning kalad suudavad tuvastada ka inimeste sammuheli ja vibratsiooni kaldal ja eristavad seda. Nad teevad vahet, kas vee kohal liigub tamiil ja landina ohuallikas, mitte tuulest liigutatud oks või kukkuv oks. Nad suudavad teha vahet, kas kaldal on puu, loom või inimene.

Kalad tunduvad külmad ja limased, nende hääletus näib märgina tuimusest. Võrreldes imetajate ja lindudega puuduks neil justkui igasugune ilmekus, aga just näoline ja kehaline väljendusrikkus on esmatähtsad selleks, et meis käivituks empaatiline reaktsioon. Kalad on meist nii erinevad, et me lihtsalt ei oska ennast nende asemele kujutleda. Pehmed, soojad ja karvased loomad on meeldivad, sest neid on mõnus silitada ja süles hoida, kuid ettekujutus pihus olevast kalast võib tekitada vastumeelsust.

Loomus töötas läbi ja analüüsis kõiki Eesti seaduseid, kus käsitletakse kalu või mis puudutavad kalade heaolu. Seaduste uurimisel lähtusime nii veekogudes vabalt elavatest kui ka vesiviljelusfarmides elavatest kaladest. Läbi said analüüsitud **Loomakaitseseadus (LoKS)**, **Kalapüügiseadus (KPS)**, **Kalapüügieeskiri**, **Veeseadus (VeeS)**, **Looduskaitseseadus (LKS)** ja **Vesiviljeluse veekaitse nõuded, sealhulgas vesiviljelusest lähtuva vee saasteainesisalduse piirväärtused ja suublasse juhtimise ning seire nõuded**. Analüüsi eesmärgiks oli uurida, kas Eesti seadused tagavad kaladele piisava kaitse ja tuua välja võimalikud puudujäägid.

Analüüsi koostamisele aitasid kaasa üleeuroopaline loomakaitsevõrgustik Eurogroup for Animals.

1. KALADEST KUI TUNDE- VÕIMELISTEST OLENDITEST

Kalad on intelligentsed ja tundmisvõimelised, teadvuse ja siseeluga üksikolendid, kelle käitumist ja kognitiivseid võimeid on hakatud uurima alles viimastel kümnenditel. Sellest hoolimata on teadlased juba mõistnud, et kalade elud on keerukad ning nende käitumise väljakujunemisel on määrav roll õppimisel.

Evolutsioonibioloogi ja maailma ühe tunnustatuma kalaeksperti Culum Browni sõnul on uuritud kaladel muljetavaldav pikaajaline mälu. Mõelge näiteks lõhedele, kes jätaavad koduojast merre rännates meelde teekonna lõhnasignaalid ja navigeerivad aastaid hiljem nende abil sünnipaika kudema. Brown ütleb ka, et uuritud kalade kognitiivne võimekus on mõneski sarnane inimesega lähisuguluses olevate primaatidega: nad kasutavad tööriistu, neil on välja kujunenud keerukad kultuuritraditsioonid, nad teevad vahet oma liigikaaslastel, teevad koostööd toidujahil, järglaste kasvatamisel ja röövloomadest hoidumisel.

Füsioloogiliselt on kaladel teiste selgroogsetega ühist rohkemgi, kui ainult selgroog. Kalad, nagu kõik selgroogsed ja paljud selgrootud, on varustatud valuretseptoritega, mis toimivad valu või muu ohu esmase tuvastusmehhanismina, ning nende organism eritab stressiolukorras kortisooli ja valu korral opioide, nagu inimestelgi. Aastal 2003 läbiviidud uuring näitas esmakordselt, et valu kogemine mõjutab kalade käitumist. Järgnenud on mitmeid kalade füsioloogiat ja käitumist vaatlevad uuringuid, mis seda kinnitavad.

Kalade ajus võib eristada eesaju, keskaju ja tagaaju nagu imetajatelgi. Kalade aju näeb välja küll hoopis teistsugune. Põhjuseks on puuduv ajukoor, mis annab paljude imetajate ajule äratuntava kurrulise väljanägemise. Ajukoore puudumine on olnud peamine argument kalade valutundlikkuse vastu – väidetud on, et ajukoor on elusolendite tundmisvõime ja teadlikkuse aluseks.

Dr Culum Brown väidab, et ettekujutus närvisüsteemi ja käitumise sirgjoonelisest arengust lihtsast keerukani, alustades

kaladest ning jõudes läbi roomajate ja lindude imetajateni, tugineb aegunud ja pseudoteaduslikule mõtlemisele. Ei ole alust arvata, et teiste elusolendite arengut saab hinnata läbi selle, kui sarnased on nad meile või mõnele teisele liigile, keda me rohkem uurinud oleme. Sellise meelevaldse liikide lahterdamist võib nimetada sõnu “spetsiesism” ja “liigirassism”.

20 aastat kalu uurinud teadlane professor Victoria Braithwaite kirjutab raamatus „Do Fish Feel Pain?“ („Kas kalad tunnevad valu?“), et me ei pruugi kunagi täpselt teada saada, mida kalad kogevad või tunnevad. Me ei tea ka seda, kas kassid, koerad, lehmad, sead ja kanad tunnevad valu ja hirmu samamoodi nagu meie, ent mõistame ometigi, et nad väärivad eetilist kohtlemist ja seaduskaitset. Oluline on, et nende käitumine väljendab võimet kogeda kannatusi. Just see peab olema omavahelisi suhteid reguleerivaks eelduseks.

Oleme olukorras, kus teaduse arusaam kaladest on jõudnud väga kaugele üldlevinud hoiakutest, millest kalade kohtlemine juhindub. Teadustegevuse kõrval on suhtumise muutuseks vaja me endi valmisolekut mõelda kaladest mitte ühtlase massi, vaid individuaalsete olenditena, kes on meist küll väga erinevad, ent väärivad sellest hoolimata (aga miks mitte ka just seepärast, et nad on nii võrratult teistsugused) õigust elamisväärsele elule.

Loe lähemalt: loomus.ee/kalad/kaladest

A. KALAD JA LOOMAKAITSESEADUS

Loomakaitseseaduses (LoKS) on kalad üsna tugevalt esindatud. Juba LoKS § 2 lg 1 ütleb, et loom LoKSis tähenduses on imetaja, lind, roomaja, kahepaikne, kala või selgrootu. Samuti on kirjas, et seadus reguleerib loomade kaitset inimese sellise tegevuse või tegevusetuse eest, mis ohustab või võib ohustada loomade tervist või heaolu.

LoKS § 6 lg 2 sätestab, et looduses vabalt elavat looma, keda tahetakse kasutada loomkatses, võib püüda üksnes asjakohase ettevalmistusega isik viisil, mis ei põhjusta loomale valu, välditavaid füüsilisi ja vaimseid kannatusi ega püsivaid kahjustusi. Kirjeldatud püüdmisele ei kohaldata jahiseadust. **Aastal 2021 oli natuke üle 2% katsetes kasutatavatest loomadest kalad.**

LoKS § 7 lg 1 sätestab, et looduses vabalt elavate loomade hukkumise vältimiseks on korrakaitseorganil õigus nõuda looduses vabalt elavaid loomi eemaletõrjuvate tehnoloogiliste võtete ja seadmete rakendamist põllutöödel, nõuda tööde tehnoloogiliste skeemide muutmist, teavitades sellest tööde teostamiseks loa andnud isikut ja peatada mäe- ja metsatööd looduses vabalt elavate loomade sigimis-perioodiks. Aastal 2022 vastu võetud Eesti Mereala Planeeringus on antud suunis eelistada kaevandamisel maardlaid, mis paiknevad väljaspool olulisi kalade kudealasid. **See tuleb LoKSist. Potentsiaalselt häirib kalu (ja imetajaid) ka kaevandamisest tulenev müra.**

LoKS § 8 sätestab, et looma ravimisel tuleb teda kaitsta välditavate kannatuste ja haigustesse nakatumise eest. See peaks käima vesiviljelusfarmide kalade kohta. **Samas ei ole seaduses kirjas, et loomi tuleb ravida, sh kalu.**

LoKS § 10 lg 1 p 7 sätestab, et looma lubatud hukkamise alla käib ka püütud kala tapmine. See kehtib ainult vabalt looduses elavate kalade kohta, sest vesiviljeluses kalu kasvatatakse,

mitte ei püüta. Üldse on probleemne, et kuigi ametnikud kasutavad vesiviljelusfarmide kalade kohta terminit “põllumajandusloom”, siis ei ole nende staatus täpselt defineeritud, kui välja arvata see, et kalakasvatus on osa kalamajandusest, mis on omakorda osa põllumajandusest.

Edasi on Loomakaitseseaduses kirjas, et looma lubatud hukkamise puhul tuleb valida hukkamisviis, mis põhjustab loomale võimalikult vähe füüsilisi ja vaimseid kannatusi. **Kahjuks on kalade puhul teada vastupidiseid näiteid.**

Näiteks 9.11.2019 näidati Maahommiku saates silmude piinamist. Nimelt oli saate üheteistkümnendal minutil lõik, kus kalamees raputas kastis olevatele elusatele jõesilmudele peale u 300 g soola ja hakkas neid suure oraga segama, et "kibe lima maha tuleks". Loomus konsulteeris antud teemas ka zooloog Aleksei Turovskiga, kes kinnitas, et taoline käitumine on looma suhtes väga julm. Aleksei Turovski kirjeldas, et sool kõrvetab silmusid kohutavalt ning nende limanäärmed praktiliselt sulguvad. Seetõttu pole loomad enam nii libedad ja limased ning neid on kergem kätte võtta. Samamoodi käitutakse ka teiste libedate loomadega, nt angerjatega. Turovski ütles, et silmud satuvad paanikasse ja reageerivad väga ägedalt.

Loomus uuris võimalusi silmude soolamise keelustamiseks, kuid Maaeluministeriumi seisukoht oli, et kuna tegemist on traditsiooniga ning silmusid teisiti süüa ei saagi kui neid enne elusalt soolates, pole teemaga tegelemine mõistlik. Eriti arvestades Venemaa agressiooni Ukrainas ja seda, et silmude söömine on kõige enam levinud Ida-Virumaal. Loomus leiab, et Loomakaitseseadusega on silmude soolamine vastuolus.

LoKS § 10 lg 4 sätestab, et kaitsealuse looma lubatud hukkamist reguleerib looduskaitseadus. Kaitsealused kalad on Eestis II kategooria: säga ja tõugjas; III kategooria: Atlandi tuur, harjus, hink, võidas ja vingerjas. **Lisaks nimetatule püütakse Eestis ka angerjat, kes on Rahvusvahelise Looduskaitseliidu (IUCN) hinnangul kriitiliselt ohustatud liik.**

LoKS § 13 lg 5 sätestab, et põllumajanduslooma tapmisel ja hukkamisel järgitakse nõukogu määruses (EÜ) nr 1099/2009 loomade kaitse kohta surmamisel (ELT L 303, 18.11.2009, lk 1–30) sätestatud nõudeid. Selles määruses on kalade kohta kirjas, et määrusesse ei kaasatud kalakasvandustes kasvatatavate kalade kohta tehtud soovitusi, sest see valdkond vajab täiendavat teaduslikku arvamust ja majanduslikku hindamist. Täiendavalt on märgitud, et kaladel on suuri füsioloogilisi

erinevusi võrreldes maismaaloomadega ning surmamismeetodid peaksid olema erinevad. Välja on ka toodud, et kalade kaitseks surmamisel tuleks välja töötada eraldi standardid ja hetkel peaks lähtuma üldistest põhimõtetest. Euroopa Toiduohutusameti läbiviidud teaduslik riskianalüüs kalade tapmise ja surmamise kohta, millest liikmesriigid lähtuma peaksid, väidab, et loomi tuleb surmamisel ja sellega seotud toimingutes säästa kõikidest välditavatest valudest, ängist ja kannatustest.

Kahjuks ei ole võimalik leida Põllumajandus- ja Toiduameti kodulehelt tapmise ja hukkamise hea tava juhendeid, et saaks veenduda, kas mõni neist ka vesi-viljelusettevõtete kohta käib.

LoKS § 19 lg 2 ja lg 4 sätestavad, et looma hukkamine alaealise juuresolekul on keelatud, välja arvatud kalapüük ja seoses õppetöö ülesandega kutsehariduse omandamisel ning juhendaja juuresolekul ja vastutusel, mida tuleb ette näiteks kutsekoolide kokaõppes, kus vahel eluskalu tapetakse. **Selline vahetegemine kalade ja teiste loomade vahel näitab selgelt ühiskonna ükskõikset suhtumist kaladesse ja nende tapmisesse.**

LoKS § 27 lg 1 sätestab, et loomi on lubatud avalikult näidata loomaaias, samuti loomanäitusel, -võistlusel, -laadal, -oksjonil või loomade kokkutoomisega seotud muul avalikul üritusel vastavalt veterinaarseadusele ja üksnes sellist tehistingimustes sündinud looma, kelle liigiomased käitumisharjumused või eluviis seda võimaldavad ilma looma tervist kahjustamata. Samuti on kirjas, et tehistingimustes kasvatatud kalu ja loomadega kaupleva isiku loomi võib avalikult näidata **ärilisel** eesmärgil, kui on tagatud loomade heaolu ja on täidetud nende pidamise nõuded. Eelnimetatud tingimustel võib akvaariumikalude demonstreerida ka ruumide **sisekujunduses**.

*Sellisel juhul on lubatud kasutada järgmisi kalu (LoKS § 27 lõike 3 alusel kehtestatud määruse põhjal): ahven (*Perca fluviatilis*); aafrika angersäga (*Clarias gariepinus*); euroopa angerjas (*Anguilla Anguilla*); harilik pakslaup (*Hypophthalmichthys molitrix*); haug (*Esox lucius*); hõbekoger (*Carassius gibelio*); jõesilm (*Lampetra fluviatilis*); jõevähk (*Astacus astacus*); karpkala (*Cyprinus carpio*); kiisk (*Acerina cernua* või *Gymnocephalus cernuus*); koger (*Carassius carassius*); koi (*Cyprinus rubrofuscus*); kuldkala (*Carassius auratus*); lest (*Platichthys flesus*); linask (*Tinca tinca*); meriforell (*Salmo trutta*); säinas (*Leuciscus idus*); särg (*Rutilus rutilus*); valge amuur (*Ctenopharyngodon idella*); vikerforell (*Oncorhynchus mykiss*); vimb (*Vimba vimba*).*

LoKS § 27 lg 4 sätestab, et looma on keelatud kasutada loomanäitusel, -võistlusel, -laadal, -oksjonil või loomade kokkutoomisega seotud muul avalikul üritusel, kui sellega võib kaasneda talle valu, kannatuste või vigastuste põhjustamine, samuti on keelatud looma treenida viisil, mis põhjustab talle valu, kannatusi või vigastusi.

B. KALAD JA KALAPÜÜGISEADUS

Kalapüügiseaduse (KPS) eesmärk on tagada kala- ja veetaimevaru kaitse ja säästlik kasutamine lähtuvalt rahvusvaheliselt tunnustatud kohuseteadliku kalanduse põhimõtetest ja tagada kala- ja veetaimevaru taastumisvõime ja veekogude tootlikkus. **Huvitaval kombel räägime kalade puhul varudest, mitte loomadest, ja veekogudest mitte kui ökosüsteemidest, vaid tootmisüksusest.**

KPS § 3 lg 1 sätestab, et kalapüük on tegevus, mille eesmärk on kala, jõesilmu ja teiste sõõrsuude, jõevähi, krevetiliste ning teiste kümnejalaliste, kalmaari ja teiste peajalgsete (edaspidi kõik koos kala) hõivamine nende kinnipüüdmise või surmamise teel ning veetaime kogumine. **KPS § 3 lg 3** sätestab, et kaaspüük on püüda lubatud kalaliigi kõrval teise kalaliigi isendi või sellel ajal, kohas või püünisega püüda keelatud kalaliigi isendi või alamõõdulise kala püünisesse sattumine ja väljapüük.

KPS § 4 lg 1 sätestab, et **looduslikus vabaduses olev kala on peremehetu** ja **KPS § 4 lg 2**, et püüdja omand kalale tekib hõivamisega, kui see ei ole vastuolus käesoleva seadusega ja ei rikuta teiste isikute õigusi. Samuti ütleb **KPS § 5 lg 1**, et kala võib püüda või veetaimi koguda kalapüügiõiguse alusel.

Loodus on peremehetu ja omand tekib vaid selle seadusega ja teiste seadustega antud õigustega kooskõlas oleva tegevuse käigus. Samas räägime kalavarudest justkui oleksid kalad de facto inimeste omand.

KPSis on pikalt ja väga täpselt reguleeritud mis vahendeid võib ja milliseid ei või kalapüügis kasutada. Eristatakse harrastus- ja kutselist kalapüüki. Samas ei ole eristus piisavalt selge. Näiteks harrastuskalapüügi puhul on lubatud kasutada spinningut, käsiõnge, harpuunpüssi, nakkevõrku ja kuni 100 konksust koosnevat õngejada; kutselise kalapüügi puhul võib kasutada õngejada ja erinevaid püüniseid, sh traalpüüniseid. **Üks Eesti looduskaitse edulugu on siiski rannikutraalimise keeld.**

Harrastuskalapüügi puhul on lubatud kasutada nakkevõrku, mis on passiivne püügivahend. Võrgu panija ei puuduta ega suuna püügi ajal võrku. Samas harrastuspüügiga eriti midagi pistmist ei ole, sest püüdja peab valima vaid koha ja võrgusilma suuruse. Harrastaja ei esita siiani ka võrgupüügil aruannet.

Eesti Kalapüügiseadus peab olema kooskõlas Ühise kalanduspoliitika ning Läänemere tegevuskavaga. Kalapüügiseadus ei reguleeri kalakasvatust ja -püüki kalakasvatuserajates nagu tiigid, sumbad ja basseinid.

C. KALAD JA VESIVILJELUSE VEEKAITSENÕUDED, SH VESIVILJELUSEST LÄHTUVA VEE SAASTEAINESISALDUSE PIIRVÄÄRTUSED JA SUUBLASSE JUHTIMISE NING SEIRE NÕUDED

Tegu on ainsa ja oluliseima dokumendiga, mis reguleerib praegu vesiviljelust. Kahjuks on tegu ainult veekaitsenõuetega ehk puuduvad igasugused nõuded, mis reguleeriksid vesiviljeluses peetavate kalade pidamistingimusi ja heaolu.

D. KALAD JA VEESEADUS

Veeseaduses (VeeS) on mõned paragrahvid, mis puudutavad kalu ja nende elupaiku, kuid ei käsitle veekeskkonda tervikuna, vaid osi sellest. Näiteks kui räägitakse kalade elupaigast alamjooksul, siis nende eluks vajalikud olud luuakse siiski ülem- ja keskjooksul. **Ka siin seaduses on märgata muret kalavarude säilitamise, aga mitte kalade kui loomade heaolu pärast.**

VeeS § 36 lg 1 p 5 sätestab, et kaitset vajav ala on elupaiga või liigi kaitseks looduskaitseaduse alusel määratud ala, kus vee seisundi säilitamine või parandamine on selle elupaiga või liigi kaitseks oluline, sealhulgas lõheliste ja karpkalaliste elukeskkonnaks olev veekogu. **VeeS § 169 lg 2** sätestab, et karjatamine veekaitsesvööndis ei tohi põhjustada vee-elustiku ega kalade kudealade kahjustumist. **VeeS § 184** sätestab, et kohaliku omavalitsuse üksusel on õigus keelata korraldusega oma haldusüksuse piirides avalikul või avalikult kasutataval veekogul veesõidukitega liiklemine, kehtestada liikluskiiruse piirang ja keelata veekogu jääle minek, kui liiklemine, veesõiduki kiirus või jäälemine kahjustab või võib kahjustada kalavarusid või kalakoelmute seisukorda.

E. KALAD JA LOODUSKAITSESEADUS

Looduskaitseseaduse (LKS) § 30 lg 4 p 5 sätestab, et kaitstava loodusobjekti säilitamiseks vajalike tegevustena või tegevustena, mis seda objekti ei kahjusta, võib sihtkaitsevööndis kaitse-eeskirjaga lubada kalapüüki. **LKS § 31 lg 2 p 9** sätestab, et kui kaitse-eeskirjaga ei sätestata teisiti, on piiranguvööndis kalapüük keelatud.

LKS § 50 lg 5 p 2 ap 9 sätestab, et kui käesolevas paragrahvis nimetatud liigi püsielupaik ei ole kaitse alla võetud käesoleva seaduse **LKS § 10 lõike 2** kohaselt, on erinevalt käesoleva paragrahvi **lõikes 4** sätestatud kitsendustest ja **lõikes 5** nimetamata ajal püsielupaigas kalapüük lubatud.

Kuna veekogu on tervik, mõjutades otseselt ka ise ala väliseid alasid, siis ilma asjakohase hindamiseta ja kaalutletud otsuseta ei tohiks olla otsuse aluseks see, et kas on kaitse all või mitte, sest ebasoodsad mõjud peavad olema välistatud, sõltumata ebasoodsate mõjude tekke kaugusest kaitsealast ja ka läbi kolmandate tegevuste.

LKS § 55 lg 3 p 4 sätestab, et II või III kaitsekategooria loomaliigi isendi surmamine on lubatud kui see on vajalik oluliste põllumajanduskultuuride või põllumajandusloomade, kalakasvatuse või muu olulise vara kahjustamise vältimiseks.

LKS § 58 lg 8 p 3 sätestab, et liigi arvukuse reguleerimise eesmärgil võib Keskkonnaamet lubada linnununade, välja arvatud kaitsealuste lindude munad, korjamist ja kahjustamist või jahiulukite nimekirja kuuluvate lindude aastaringset laskmist või püüdmist, kui see on vajalik: põllukultuuride, põllumajandusloomade ja kalakasvatuste kahjustamise või muu olulise varalise kahju vältimiseks.

Arvestades kuuendat väljasuremislainet tuleks muuta suhtumist loodusesse. Loodus ei ole inimese omand - ühtesid liike ei saa jahtida, kahjustada või häirida selleks, et kaitsta inimesele majanduslikult olulisi liike. Tuleks rakendada ökosüsteemipõhist vaadet, kus kõikidel liikidel on oma roll ning üks ei ole teisest olulisem.

3. KALAD JA KLIIMA

Kalapüügi kahjulikkus keskkonnale on muutunud aina aktuaalsemaks, sest ülepüügi põhjustatud kalade väljasuremine on keskkonnakatastroof, mille tulemusel veeökosüsteemid vaesuvad, vähendades seeläbi ookeani võimekust kliimamuutuseid puhverdada.

Kuigi teatakse, et ülepüük on üks kalaliikide väljasuremise peamisi põhjuseid, jääb see teema ometi näiteks kliimateemalistes vestlustes tihti mainimata. Ülepüük käib käsikäes kaubandusliku kalapüügiga, kus kaaspüügina tuleb kaasa hulgaliselt teisi kalu, mereloomi ja isegi linde, kellest enamik hukkub.

Põhjatraalimine on kalastamise meetod, millega tuleb palju kaaspüüki, sest kalapüügilaev tõmbab mööda merepõhja rasket võrku, mis veab kaasa nii neid, keda plaaniti püüda kui ka teisi merepõhjas elavaid elusolendeid. Nii ülepüük, põhjatraalimine kui ka meresid ja ookeane plastiku ja kalavõrkudega reostav kalapüük on ökosüsteemidele (ja seega ka kliimale) äärmiselt kahjulikud.

Ookeanid toodavad poole hapnikust, seovad veerandi kogu õhku paisatud süsinikust ja reguleerivad ka temperatuuri, olles meie esmane kaitse kliimasoojenemisega kohanemisel. Ookeanide ülemine paari meetri paksune kiht kogub endasse sama palju soojust, kui terve planeet Maa atmosfäär. Inimtegevuse tõttu on merede ja ookeanide ökosüsteemid hakanud hävima. Neis on järjest vähem hapnikku ning on tekkinud nii öelda surnud tsoonid, kus vähenenud hapnikusisaldus enam elutegevust ei võimalda.

Läänemere surnud tsoon, mida peetakse maailma suurimaks, samuti endiselt laieneb. Aina kasvava hulga õhku paisatud süsiniku tõttu on mered muutunud ka happelisemateks. Potentsiaalselt püütakse üle 7 miljardi kala päevas - üle kolmandiku neist kaladest on ülepüütud ning kümnendik neist kaladest heidetakse tagasi merre.

Üks ohtlikumaid plastikprügi vorme on maha jäetud kalavarustus. Igal aastal jääb kaluritest maailmameredesse maha 500 000 kuni 1 miljon tonni kalavarustust. Umbes 45% mereimetajatest, kes on märgitud Rahvusvahelise Looduskaitseliidu punasesse nimekirja, on mahajäetud kalavarustuse poolt negatiivselt mõjutatud. Kalavarustus ei tapa vaid kalu, mereimetajaid ja merelinde - see hävitab ka ookeanide ja merede põhjas olevaid tundlikke elupaiku.

Inimestena võiksime tahta hoida meresid ja ookeane mitte ainult selle tõttu, mida nad pakuvad, vaid seetõttu, et seal elavatel organismidel ja elukooslustel on täpselt sama suur õigus elule kui meil.

4. KUHU EDASIS?

Kõige olulisem on saavutada mõtlemise ja suhtumise muutus kaladesse - tegemist on tundevoimeliste olendite ja loomadega, mitte tonnide ja kalavaruga. Kalade kaitse peab olema tagatud eelkõige nende endi pärast, mitte seetõttu, et me saaksime neid võimalikult efektiivselt suurel hulgal ära kasutada.

Teadustegevuse kõrval on suhtumise muutuseks vaja meie endi valmisolekut mõelda kaladest mitte ühtlase massi, vaid individuaalsete olenditena, kes on meist küll väga erinevad, ent väärivad sellest hoolimata (aga miks mitte ka just seepärast) õigust elamisväärsele elule.

Seaduses ei tohiks olla lubatud tappa kalu (ja ka teisi loomi) puhtalt seetõttu, et nad oma elutegevusega kahjustavad inimestele majanduslikult olulisi liike ja vara. Kuues väljasuremislaine ja kliimamuutus näitab, et prioriteet peaks olema loodushoid, mitte inimeste vara.

Seadustes on seni puudu nõuded, mis reguleeriksid vesiviljeluses peetavate kalade pidamistingimusi ja heaolu. Sisse tuleb kirjutada keeld ohustatud liike püüda, müüa ja süüa. Et säilitada ökosüsteeme ning bioloogilise mitmekesisuse strateegia eesmärged saavutada, on Euroopa Liit otsustanud piirata traalimist. Õnneks on rannikutraalimine Eestis juba keelatud.

Loodus on peremehetu ja omand tekib vaid selle seadusega ja teiste seadustega antud õigustega kooskõlas oleva tegevuse käigus. Seetõttu ei tohiks rääkida kaladest kui kalavarudest justkui oleksid kalad de facto inimeste omand.

Loomuse Armas Kala portaal: loomus.ee/kalad/kaladest

Loomakaitse seadus: <https://www.riigiteataja.ee/akt/116122022011?leiaKehtiv>

Loomkatse korraldamine (Maaeluministerium): <https://www.agri.ee/loomkatse-korraldamine>

Eesti Mereala Planeering: <https://www.fin.ee/riik-ja-omavalitsused-planeeringud/ruumiline-planeerimine/mereala-planeering>

Silmude piinamine Maahommiku saates (Loomus): <https://loomus.ee/loomus-poordus-vta-poole-kalureid-hoiatati-seoses-silmude-soolavanni-juhtumiga/>

I ja II kaitsekategooriana kaitse alla võetavate liikide loetelu:
<https://www.riigiteataja.ee/akt/760301?leiaKehtiv>

III kaitsekategooria liikide kaitse alla võtmine:
<https://www.riigiteataja.ee/akt/760308?leiaKehtiv>

Rahvusvaheline Looduskaitse liit (IUCN): <https://www.iucnredlist.org/>

Määrus nr 1099/2009 loomade kaitse kohta surmamisel: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/ALL/?uri=CELEX%3A32009R1099>

Nende loomaliikide ja alamliikide loetelu, kuhu kuuluvaid loomi on lubatud loomanäitusel, -võistlusel, -laadal, -oksjonil või loomade kokkutoomisega seotud muul avalikul üritusel kasutada: <https://www.riigiteataja.ee/akt/105062018006>

Kalapüügiseadus: <https://www.riigiteataja.ee/akt/111112022002?leiaKehtiv>

ELi ühine kalanduspoliitika: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/LSU/?uri=celex:32013R1380>

Läänemere tegevuskava: <https://envir.ee/keskkonnakasutus/merekeskkonnanaitse/laanemere-kaitse>

Vesiviljeluse veekaitse nõuded: <https://www.riigiteataja.ee/akt/103042020021>

Veeseadus: <https://www.riigiteataja.ee/akt/122022019001?leiaKehtiv>

Looduskaitse seadus: <https://www.riigiteataja.ee/akt/129062022007?leiaKehtiv>

Two-Thirds Of The World's Seafood Is Over-Fished -- Here's How You Can Help (Forbes):
<https://www.forbes.com/sites/michaelpellmanrowland/2017/07/24/seafood-sustainability-facts>

Stop Ghost Gear (WWF):
https://europe.nextbook.com/nxteu/wwfintl/ghost_gear_report/index.php#/p/1

Fighting for Trash Free Seas (Ocean Conservancy):
<https://oceanconservancy.org/trash-free-seas/plastics-in-the-ocean/global-ghost-gear-initiative/>